

La aldri morderne få fred!

Simon Wiesenthal, «det siste vitne», står fast i troen på at tribunalet mot krigsforbytere på Balkan vil fungere. Selv om det blir en prosess for tomme stoler. Meningen med min virksomhet i dag er å advare morgendagens mordere om at de aldri skal få fred, sier 85-åringen.

Aftenpostens korrespondent
AASMUND WILLERSRUD

Wien.

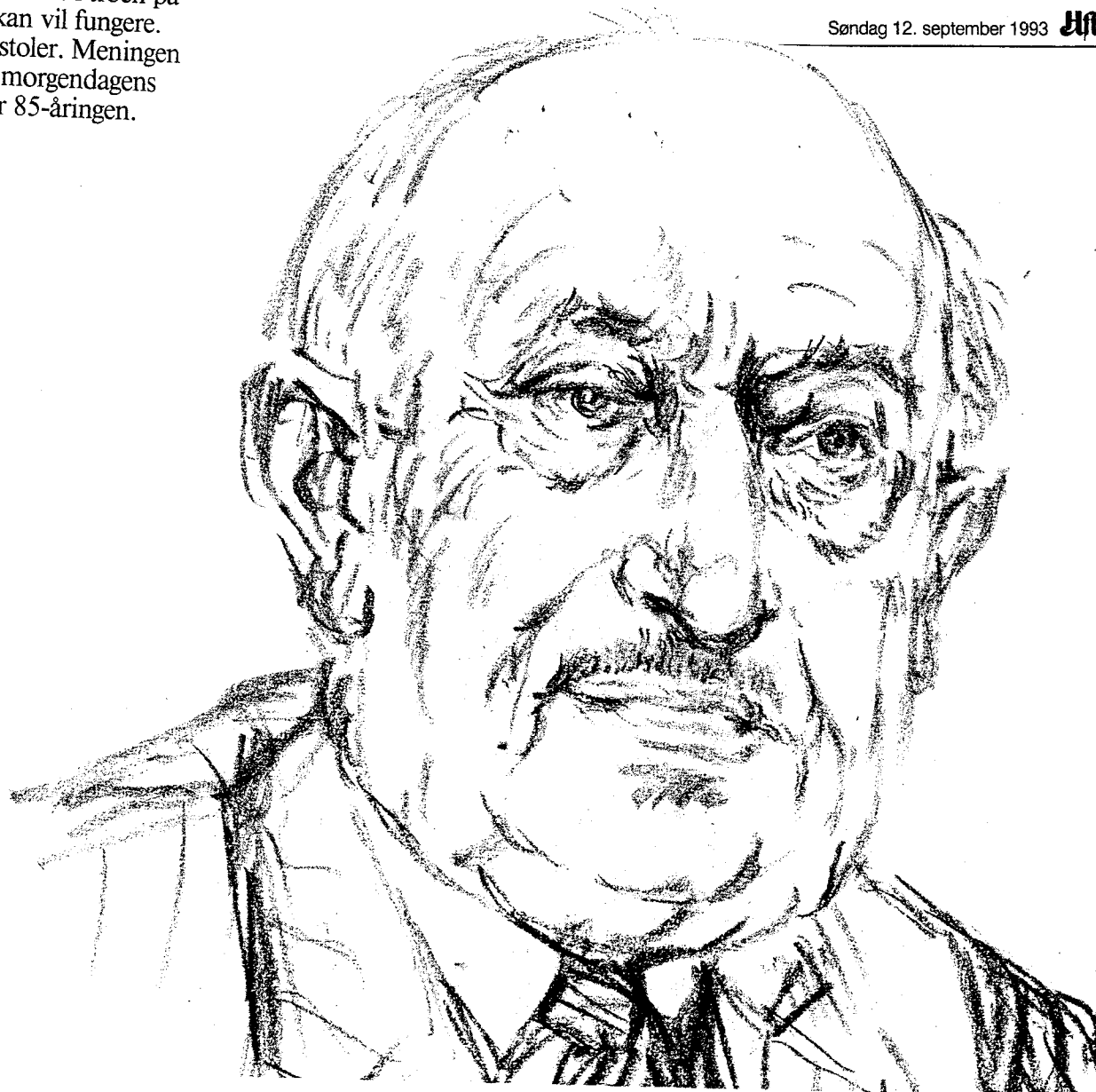
Utenfor den beskjedne døren til det jødiske dokumentasjonssenter i Wien sitter en tungt bevæpnet politimann. Innenfor farer en harmdirrende Simon Wiesenthal omkring og dikterer en ny pressemelding, med opprørt protest mot det han oppfatter som truende overgrep mot en europeisk minoritet.

— Om uretten er stor eller liten, det er min plikt som overlevende å rope varsku, protestere og aldri sitte stille, sier Wiesenthal. Han fyller 85 år 31. desember. I sitt hjemland Østerrike regner han seg som et «ubehagelig» samtidsvitne etter krigen.

— Min aller største motstander var vår forbundskansler Bruno Kreisky. Han hadde den vrangforestilling at man kunne gjøre nazister til demokrater. I sin første regjering på 11 medlemmer hadde han fire nazister. Jeg publiserte straks deres partinummer, ikke fordi de var farlige nazister. De kunne gjerne være generaldirektører, men regjere oss skulle de ikke.

I snart 50 år siden han grunnla sitt dokumentasjonssenter i Linz, nær konsentrasjonsleiren Mauthausen der han satt på slutten av krigen, har Simon Wiesenthal arbeidet for å trekke nazi-forbrytere for retten. Rundt 1100 tilfeller har han dokumentert, blant dem Adolf Eichmann og Treblinka-morderen Franz Stangl. Nå går dette oppgjøret mot sin biologiske slutt, medgir han. — Forbryterne dør, vitne ne dør. Jeg vet at jeg er det siste vitne, og dette behøver man i dag. Det innebærer store forpliktelser, ikke minst for fremtiden. Og så lenge jeg er åndelig og fysisk i stand til det, skal jeg fortsette. Hensikten med min virksomhet nå er å advare morgendagens mordere, om at de aldri skal få fred.

Søndag 12. september 1993 **Aftenposten**



GIR SEG IKKE: 84 år gamle Simon Wiesenthal blir aldri arbeidsløs. I forrige uke ble han utnevnt til bosnisk æresborger av muslimske flyktninger i Wien.
Tegning: ULF AAS

104897

Bosnisk heder

Simon Wiesenthal ble i forrige uke utnevnt til bosnisk æresborger av muslimske flyktninger i Wien. Det er en utmerkelse han setter i fremste rekke blant alle sine internasjonale æresbevisninger. Muslimenes folk er kommet til ham for å søke råd under oppbyggingen av et dokumentasjons-senter for krigsforbrytelser i Bosnia. — De er kommet langt på vei med sitt bevisarkiv i Zenica, sier Wiesenthal. Han er stadig overbevist om at retts-salen er det eneste sted hvor man kan avgjøre spørsmålet om skyld og soning.

Krigsforbryter-prosessen som forberedes i FN-regi holder han for absolutt relevant, selv om det kan bli et tribunal med tomme anklage-benker. — Det spiller ingen rolle om de tiltalte er til stede, som i Nürnberg etter krigen. Disse folkene, enten det er en herr Karadzic eller en general Mladic eller andre, vil få sin dom enten de er til stede eller ei, de vil være politisk døde. Fullstendig isolasjon vil ramme den stat som lar seg lede av personer med en internasjonal dom på seg, hvor symbolsk den enn måtte være, fastholder Wiesenthal.

Men hva hjelper det med symbolske straffer for de egentlige morderne, de som voldtok, kuttet struper og drepte for fote? — Heller ikke i Nürnberg ble den enkelte soldat trukket for retten, det får komme i annen, tredje og fjerde rekke etter de hovedansvarlige, svarer han.

Skyldfordeling

Spørsmålet om fordeling av skylden blant alle parter i Bosnia tvinger seg frem, etterhvert som krigen vedvarer. — Jeg har diskutert dette lenge og vel med Tadeusz Mazowiecki, som gransker brudd på menneskerettighetene for FN. Vi er enige om at alle parter har begått forbrytelser, men de fleste står serberne bak, fulgt av kroaatene, fastholder Wiesenthal.

Etnisk utrensning av mennesker som har levet i århundrer i området er en kolossal forbrytelse, fastslår Wiesenthal. — Det må ikke, sier han med trykk på hvert eneste ord, få lede

til anerkjennelse av grenser som er oppstått ved slik rensing.

Holocaust

«Holocaust» er blitt brukt, særlig av forvilt muslimske politikere, som beskrivelse av det som er skjedd i Bosnia det siste halvannet året. Er det legitimt å sammenligne med jødeutryddelsen i Det tredje rike?

— Nei, det er galt, svarer Wiesenthal kontant. — Det ville være en trivialisering av den egentlige Holocaust. Muslimene i Bosnia kan forsvare seg, i hvert fall til en viss grad. Alle interneringsleirene i Bosnia er heller ikke konsentrasjonsleirer i nazistisk forstand. Det nasjonalsosialistene gjorde mot jødene og andre folk i Europa, er noe unikt i menneskehetens historie. Det har ingen paralleller, og vil aldri gjenta seg. Så langt er jeg optimist, sier Wiesenthal, som avviser den forslitte formulering om at «historien gjentar seg» i Europa nå. — Historien gjentar seg aldri, det er kun vi som gjentar våre feilgrep gang på gang, mener han.

Ny-nazismen

Likvel må det av og til føles som om de gamle nazi-jegerer ser

selv i døren, snart 50 år etter nasjonalsosialismens fall. Ny-nazisme, rasemat og antisemittisme spirer igjen i ruine av Det tredje rike. — Naturligvis gjør det vondt å høre og se, medgir han. — Min kone sier av og til i mørke stunder at det ser ut til at alt mitt arbeid de siste 45 år har vært forgjeves. Men det er ikke slik, nå i fjernsynets tidsalder kan ingen lenger si at de ikke vet hva som foregår. Dermed er ikke disse fenomener fullt så farlige som i 1930-årene, mener han.

— Vi ser i mange europeiske land en viss dreining mot høyre, konstaterer Wiesenthal. — Jeg ser imidlertid problemet fra en annen vinkel. Demokratiske partier i Europa har ingen ungdomsprogrammer, de søker bare å bli gjenvalgt hvert fjerde år. Diktatoriske krefter på venstre og høyre fløy konsentrerer seg derimot om de unge dag og natt, fordi de vet at disse menneskene er fremtiden. Når de ansvarlige politikere overlater ungdommene til seg selv, spiller de dem rett i hendene på ekstremistene. Jeg er overbevist om at mange av dem som strør om seg med hakekors, slett ikke er ny-nazister. De forsøker bare å terge den eldre generasjon, som er ansvarlig for deres arbeidsløshet og misère.

Simon Wiesenthal, ofte kalt «nazijegeren», forteller at han flere ganger har hatt samtaler med unge såkalte ny-nazister. Kjernen i problemet ligger som vanlig i Tyskland, knyttet til den altfor raske gjenforeningen, som han sier. Men konklusjonen er at aktivitetene deres overhodet ikke ville fått samme omfang, hadde det ikke vært for propaganda-materiale som spres fra nazi-kretser i USA. — Politisk kan man simpelthen ikke kommunisere med dem, de snakker kun om konsum av forbruksvarer, mener Wiesenthal.

Som illustrasjon på den ny-nazistiske tankegang, nevner han en gruppe ungdommer som fortalte ham at Det tredje rike gjorde en grunnleggende feil da de startet jødeutryddelsen midt under krigen. I stedet skulle de ha ventet, utnyttet jødernes kraft mens de sloss for riket, og begynt å drepe dem etter at seieren var sikret.

Ingen Nobelpris

Simon Wiesenthal har også vært, og er, en omstridt personlighet. Veggen på kontoret hans er full av internasjonale priser og utmerkelser, men Nobels

fredspris fikk han aldri. Har han simpelthen vært for aggressiv, for kontroversiell i sin kampanje?

— Nei, svarer han, prisen skulle ha blitt delt en gang, det er jeg i hvert fall blitt fortalt. Jeg er blitt foreslått for fredsprisen fire-fem ganger. Den første var Henry Kissinger, deretter de to irske fredskvinnene. Siste gang var en underskriftskampanje blant alle partier i Nederland, deretter ba jeg om at mitt navn ikke må foreslås mer.

Sigøynernes sentralråd i Tyskland har imidlertid kjempet for å få frem Wiesenthal til nobelprisen. — De var rasende på Elie Wiesel, fordi han ikke ville ta dem opp i minneforeningen over nazi-ofrene, International Memorial Committee. Nå, etter at han ikke lenger er formann, har sigøyrerne fått sin plass.

Uenigheten mellom Wiesenthal og Wiesel, to hver på sin måte ruvende skikkelser, skriver seg tilbake til de første etterkrigsårene, i følge Wiesenthal. — Jeg satte som betingelse at Wiesenthal-senteret også skulle vies andre ofre i tillegg til de seks millioner jøder. Wiesel var imot dette.

— Min mening er at bare når også de andre står sammen med oss, er det til alles nytte, sier Simon Wiesenthal.

